

Ἄριστος ἢ μέτριος, ἀδιάφορο, εἶναι δόμως κριτικὸς Medulitus, δηλαδὴ ὡς τὰ με-
δούλια, καὶ θὲ εἶναι φυνκτικὸς καὶ θὲ πεθάνη χωρὶς ποτὲ γὰρ μετανοήσῃ γιὰ τὴν
τέγυν του.

τεχνήν του.
Ἐγώ π.δ.χ. δὲν εἰμπορῶ νὰ διώ ἔνα βιβλίο χωρὶς νὰ νιόσω μέσα μου τὴν ἐπιθυμία νὰ τὸ διαβάξω καὶ διαβάζοντάς το, νὰ μὴ σημειώσω μὲ τὸ μολύβι μου κάτι τὸ περιθώριο—ἰδίστητα ποὺ εἶχα καὶ προτού γίνω ἐξ ἐπαγγέλματος κριτικός—καὶ ξαστερά νὰ ξαναδῷ καὶ ξαναδιορθώσω τὶς σημειώσεις μου γιὰ νὰ ἔχω κριτικός—καὶ ξαστερά νὰ ξαναδῷ καὶ ξαναδιορθώσω τὶς σημειώσεις μου γιὰ νὰ ἔχω μιὰ ιδέα ώρισμένη τοῦ ὅ, τι ἐδιάβασα. Καὶ γιὰ μιὰ τέτοια ἐργασία, δὲν μὲ σπρώχνει ἡ ἀπόλαυψη νὰ λυπήσω τοὺς συγγραφεῖς, οὔτε ἡ ἥδονή νὰ συνομιλήσω μὲ τὸ Κοινό. Καὶ τὸ ἔνα καὶ τὸ ἄλλο μοῦ εἶνε ἀδιάφορα. Ἐκεῖνο ποὺ μ' ἐνδιαφέρει εἶνε δτι θέλω νὰ μάθω, γιατὶ ἔνα βιβλίο ποὺ ἐδιάβασα μοῦ ἐδωσε εὐχαρίστησην ἢ δυσαρέσκεια. Δέν ζητάω τίποτε περισσότερο ἀπὸ αὐτό.

Καὶ αὐτὸ δὲν εἰμπορῶ νὰ τὸ ξέρω παρὰ ὅταν ρίχνω ἐπάνω σ' τὸ χαρτὶ τὶς παρατηρήσεις μου, γιατὶ αὐτὴ ἡ μέθοδος καθορίζει καὶ ἀποκρυσταλλώνει τὶς ιδέες. Καὶ ὅπως τὸ εἴπεν ὁ Νικόλαος «Δέν ξέρει κανεὶς ἀκριβῶς αὐτὸ ποῦ ήθελε πάντα εἰπῆ παρὰ ὅταν τὸ ἔχῃ εἰπωμένο» Καὶ τῶντι δὲν ξέρει κανεὶς ἀκριβῶς αὐτὸ ποῦ σκέφτηκε παρὰ ὅταν τὸ ἔχῃ γραμμένο.

που σκεφτήκε πάρα σιγά σιγά; Τι; Είναι λοιπόν πολύ πιθανό πώς θα εξακολουθήσω να γράφω κριτικές. Γι' αυτό δεν είμαι βέβαια τώσο υπεοχήφυνος όσο το πιστεύουν. Ο Σακιμπέβ έδωσε τὸν θαυμασιώτερο όρισμό για τὸ ἔργο καὶ τὴν καθημερινὴν ζωὴν τοῦ Κριτικοῦ. «Νὰ διαβάζεις ώρατα πράγματα καὶ νὰ γράφεις εὐχάριστα». Δὲν είναι θαυμάσιο αυτὸ το πού εἶπε; Είναι όμως κι' ὁ ἀντίθετος όρισμός για τὴν ἐργασία καὶ τὴν ζωὴν τοῦ Κριτικοῦ» Νὰ διαβάζῃ ἀσχημά πράγματα καὶ νὰ γράψῃ —Αλλοίμονο, νὰ γράψῃ δυσάρεστα.

Πέτρος Ζητουνιάτης

Ο ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΟΙΚΤΟΣ ΕΝ ΤΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

ΤΟΛΞΤΟΝ ΚΑΙ ΟΥΓΓΩ

Μελέτην Α ΜΠΕΡΤΟΝ (*ex* τοῦ ρωσσικοῦ).

Μελέτη Α ΜΠΕΡΤΟΥ (εκ των παραπάνω)
Παραβάλετε τόν «Πόλεμον καὶ Εἰρήνην» πρὸς τοὺς Ἀθλίους». Ὡμεῖς ἔχομεν τὸ δικαίωμα τοῦτο. «Οὐ πόλεμος καὶ εἰρήνη» εἶναι ὡσαύτως ἐποποίεις καὶ τὸ μᾶλλον πρὸς τοὺς Ἀθλίους πλησίαζον μνηστόρημα ως πρὸς τὴν ἐλευθερίαν τῆς πομφῆς. Ἐδώ ὅμως—οὐδὲν τὸ θεατρικόν, τίποτε τὸ παρεσκευασμένον, σύδεις πολύπλοκος συνδυασμός γεγονότων. Πρέπει ἔνας πολὺ νὰ σκαλίσῃ διὰ νὰ εὕρῃ κάποιαν σύμπτωσιν, ὅπου παίζει πολὺ μεγάλο μέρος ἡ τύχη· εἶναι φυσικὸν ὅμως

τοῦτο δταν ἀναλογισθῶμεν πόσα πρόσωπα πάρουσιάζει ὁ Τολστόη εἰς τὴν μαχάραν του διήγησιν. Ἀδύνατον ἀπλούστερα καὶ ἀσφαλέστερα νὰ συμμορφωθῇ τις πρὸς τὴν συνήθη πορείαν τοῦ βίου, νὰ φαντασθῇ θέσεις φυσικωτέρας καὶ νὰ συγκινήσῃ δυνατώτερον, δλιγάντερον φροντίζων περὶ τῶν ἐκπλήξεων. Παρατηρήσατε πῶς μᾶς διηγεῖται τὸν θέντον τοῦ πρόγκητος Ἀνδρέου. «Τὸν ἔξωμαλόγησαν, τὸν ἔκοινώησαν· ἥλθαν ὅλοι νὰ τὸν ἀποχαιρετίσουν.» Οταν τοῦ ἔφεραν τὸν υἱόν, ἀπέθεσεν ἐπ' αὐτοῦ τὰ χείλη καὶ ἀπεστρέψθη, ὡχι διότι τὸν ἔβαρυνε τοῦτο ἢ διότι ἐλπεῖτο (ἢ πριγκήπισσα Μαρία καὶ ἡ Νατάστα τὸ ἐννοοῦσαν αὐτό), ἀλλὰ μόνον διότι ὑπέθετον ὅτι τίποτε ἄλλο δὲν ἦθελν ἢ π' αὐτόν. «Οταν ὅμως τοῦ εἶπαν νὰ τὸν εὐλογήσῃ, ἔξετέλεσε τὴν ἀπαίτησιν καὶ παρετήνησε τριγύρω ὡς νὰ ἥθελε νὰ ἐρωτήσῃ, ἢν γρείζεται καὶ τίποτε ἄλλο. Εἰς τοὺς τελευταίους σπασμοὺς τοῦ σώματος, (ἢ πριγκήπισσα Μαρία καὶ ἡ Νατάστα παρίσταντα) —έτελείωσε; .. —εἶπεν ἡ πριγκη. Μαρία ἀρνοῦ πλέον τὸ σῶμα ἐπὶ τινας στιγμὰς ἀκίνητον, ψυχροίναμενον ἔκειτο ἐγκατέπιόν των. Τίποτε περιπτύτερον. καὶ ὅμως, μεγάλως συγκινούμεθι εἰς τὸ μέρος τοῦτο. Μένε ἡρέ γε μεγχλειτέρχ, ζωηροτέρχ ἡ συγκίνησις αὔτη, παοὰ εἰς τὴν ἀνάγνωσιν μερικῶν σκηνῶν τῶν «Ἀθλίων», τοῦ ἐρχομοῦ τοῦ Βαλζάν πρὸς τὸν Μιρέγι, τῆς συναντήσεως τοῦ Βαλζάν μὲ τὴν Φρυτίναν εἰς τὸ ἀστυνομικόν τμῆμα, ἔπειτα εἰς τὸ νοσοκομεῖον, τοῦ θανάτου τοῦ Γαβρίες καὶ τοῦ Ἀνζολάρι, τοῦ θυνάτου τοῦ Βαλζάν; Δύσκολον νὰ εἴπῃ τις ἢν εἶνε ζωηροτέρχ, θεοχίως ὅμως εἶνε συγκίνησις ἄλλου εἰδῶν εὐτελῶς. Ή συγκίνησις, ἡν μᾶς προξενοῦν αἱ δυναταὶ σκηναὶ τῶν «Ἀθλίων», εἶνε αὐτὴ ἔκεινη ἢν αἱσθανόμεθι ἐν τῷ θεάτρῳ, ὅταν παίζωνται τὰ ἔργα τοῦ Σαΐξπηρ ἢ τοῦ Κοργέλι, ἡ συγκίνησις μᾶς ὅμως εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ Τολστόη, εἶνε αὐτὴ ἔκεινη ἡν δοκιμάζομεν εἰς τὴν σύγκρουσιν μὲ τὴν ζωήν, βλέποντες τὴν πραγματικὴν δύνην ἢ τὸν θάνατον τοῦ φιλτάτου μαχ.

Διότι οἱ ἥρωες τοῦ Τολστόη—δὲν εἶνε, ὡς παρὰ τῷ Ούγγρῳ, κραταιὲ δημιουργήματα τοῦ νοῦ, ἐνσφράγωντα ἀφηρημένας ἰδέας· τὸν νόμον, τὴν ἀγαθότητα, τὴν πτωχείαν. Οἱ ἥρωες τοῦ—εἶνε ζωντανοί, περίπλοκοι καὶ εὐμετάβολοι ὑπάρξεις, εἰς τὰς ὄποις, μεθ' ὅτι καὶ ἢν ἥθελε συμβῆ, ὑπερισχύει τὸ ἀτομικόν των ἐ γώ, εἰς τρόπον ὥστε ἡμεῖς ἀδιστάχτως τὰς ἀναγνωρίζομεν, δσον καὶ ἢν ἥθελον κατόπιν μεταβληθῆ, καὶ μετεξὺ ὅλων τῶν ἐκδηλώσεων τοῦ ταλάντου του, τὸν μεγχλείτερον ἐνθουσιασμὸν διεγείρει τὸ δῶρον ἔκεινο, ὅπου δλίγοι κατέχουν εἰς τόσην τελεύτητα, τὴν τέχνην τοῦ πρωτόδιδειν ζωτικότητας εἰς ὅλα τὰ εἰκονιζόμενα πρόσωπα. Η φυσιογνωμία, τὸ βλέμμα, ὁ τόνος τῆς φωνῆς αὐτῶν μᾶς εἶνε γνωστὰ καὶ οἰκεῖα. Μὰ τὴν ἀλήθειαν, ματαίως θὲ ἐδοκιμάζομεν νὰ ἐξηγήσωμεν τὸ μυστήριον τῆς μεγαλοφυίας· ἡ ἀνάλυσις θὲ ἐδιδεν ἀποτελέσματας εἰς ἀκρον ἔλεσινά. Θὲ παρετηροῦμεν ὅτι ὁ Τολστόη, ἀτομικεύει μερικὰ τῶν προσώπων του, τονίζων τὰς ἴδιαιτέρχ, τὰς φυσικὰς αὐτῶν ιδιότητας. Ἄλλα

τοῦτο εἶνε ἀπλῶς ἔξωτερικὸς τρόπος, ἐλαφρὸς σχετικῶς, καὶ τὸν ὄποιον καὶ ἄλλοι μεταχειρίζονται· ὁ Δίκενς πρὸ τοῦ Τολστόγν ἀνόμη τὸν μεταχειρίζετο. Ἀλλὰ πολὺ δυσκολωτέρα εἶνε ἡ ἀπεικόνισις ἀνθρώπων οὕτως, ὅτε ἡ ψυχὴ αὐτῶν, τὸ ἔξωτερικὸν αὐτῶν ἐγών ἀντανακλάται καὶ νὰ διεφρίνεται εἰς διάλογον τὴν ὑπαρξίαν καὶ τὴν ζωὴν αὐτῶν, εἰς τοὺς λόγους καὶ τὰς πωλέεις των ἐπίσης ὅπως καὶ εἰς τὰς κινήσεις καὶ τὰς στάσεις των· εἰς τοῦτο δὲ διακρίνεται ὁ Τολστόγν.

Πιθανόν, ἡ μεταξύ τῶν δύο καλλιτεχνῶν ἀντίθεσις αὕτη, νὰ είνε δλιγάτερον αἰσθητὴ εἰς τὸ τελευταῖον τοῦ Τολστού μυθιστόρημα. Εἰς τὴν «Ἀνάστασιν» ἡ ὑπόθεσις καὶ οἱ χρηκτῆρες είνε κάπιας τεχνητά. «Ο Νικολαΐδωφ είνε ἔνορκος ἀκριβῶς ὅταν ἡ Κατζούσσα, ἐκπεσοῦσα ἐξ αἰτίας του καὶ ἔχουσα δέκα ἔτη νὰ τὸν ιδῇ, κάθηται εἰς τὸ ἐδώλιον τῶν κατηγορούμενων. Μέχρι τοῦδε ὀλοσχερῶς ἔλειπον παρὰ τῷ Τολστού τοιαῦται θαυμάσιαι συμβάντων περιπλοκαὶ καὶ νομίζω, είνε ἡ πρώτη περίστασις ὅπου, ἀνχριγνώσκοντες τὸ μυθιστόρημά του, ἀναγνωρίζομεν ὅτι είνε μόνον μυθιστόρημα. Οὐχ' ἥτταν καὶ ἐδῶ ἀκόμη ὁ τρόπος του τοῦ διηγεῖσθαι καὶ περιγράφειν ἀπέχει ἀπὸ τὸν τρόπον τοῦ Οὐγγά.

Ἐνίστε τόσον δικρίνεται τοῦ τελευταίου, ὥστε ἡ «Ανάστασις» σχεδὸν δμοιάζει μὲ τὴν κριτικὴν τῶν «Αθλίων». Ἐλέχθη ἀνωτέρω, ὅτι ἡ ἐν τῷ δικαστηρίῳ σκηνὴ εἰς ἀμφότερα τὰ ἔργα παρουσιάζει καταπληκτικὴν δύμοιστητὰ θέσεων καὶ δύμας πόσον διαφόρως ἀναλύονται αἱ θέσεις αὐτοῖς! Ιαθ' ἦν στιγμὴν ὁ Σανματίε εἰς ὃν οἱ μάρτυρες καὶ οἱ δικαστὴι ἐπιμόνως ἀναγνωρίζουν τὸν Βαλζάν, μέλλει νὰ καταδικασθῇ εἰς διὰ βίου δεσμά, ὁ ἀληθής Βαλζάν, κρυπτόμενος ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ κ. Μχδλέν, δημάρχου ἐκ Μ... ἔγειρεται, ἀποκαλύπτεται καὶ θισάζει ἔχυτὸν ἵνα σώσῃ τὸν ἀθώον. «Εξοχὸς θεατρικὴ ἔκπληξις, τὸ μειονέκτημα τῆς ὁποίας κατὰ τὸν Τολστόγο—εἶναι ἀκριβῶς αὐτὸ τοῦτο, ὅτι εἶναι—θεατρικὴ ἔκπληξις... Ὁ Νιεχλզούնδωφ δὲν εἶναι τόσον μέγας· παρατηρεῖ ἡλιθίως τὴν Κατιούσσαν καὶ δλόχηρον τὸ παρελθόν του ἀνέζησεν εἰς τοὺς δρθαλμούς του· παλαίει μεταξὺ μετκνοίας καὶ φόβου· τρέ ει δὲ εἰς τὴν ιδέαν, ὅτι ἔκεινη ἡδύνατο νὰ τὸν ἀναγνωρίσῃ. Κατόπιν αὔριον ἵσως ἀπόψε τὸ βράχυ, ὡς μετάνοια καταβάλῃ τὸν ἀφόβον του· θ' ἀποκαλυφθῇ, θὰ δύμοιλογήτη τὸ πταῖσμα του, ἵνα ἐπιφέρῃ τὴν ἀθώωσιν τῆς καταδικασθείσας, καὶ ἐὰν ἀποτύγη, θὰ τὴν ἀκολουθήσῃ εἰς Σιβηρίαν, ἵνα ἔξχυροράσῃ τὸ ἀμάρτημά του, συμμεριζόμενος τὴν τύχην της. Ἐν τούτοις εἶνε ὅλως συνεσταλμένος καὶ ἀρχεῖται εἰς τὴν σκέψιν» ἐγὼ ωφειλα νὰ σηκωθῶ, ὅταν ἔξεδωκαν τὴν ἀπόφασιν καὶ νὰ δύμοιλογήσω δημοσίᾳ τὸ ἀμάρτημά μου Παραβάλετ' ἐπίστης τὴν ἡθικὴν ἀνάστασιν τῆς Κατιούσας καὶ τοῦ Βαλζάν. «Η ψυχικὴ ἀνατροπὴ τοῦ Βαλζάν εἶναι ἀπότομος καὶ πλήρης· μόλις ἤκουσε τὸν λόγον τοῦ Μιριέλ, τό ἐν αὐτῇ ζωῶδες ἔξαλείφεται καὶ τό διαδέχεται ὁ ἄγγελος. Ο ἀνθρώπος ὁ κρατῶν τὴν ραβδὸν μὲ τὴν σιδηρὰν αἰχμὴν καὶ ἐφωδιασμένος μὲ διαβατήριον δεσμώτου, εἶναι τώρα δλος αὐταπάρυνης, πραότης καὶ ἔλεος.

‘Η πτωχὴ Κατιούσα ἔχει ἀνάγκην πολὺ περισσότερου καιροῦ ἵν’ ἀναγεννηθῇ : ἀποκρούει τὰ καλὰ κίσθηματα ὅπως γεννῶνται ττὴν καρδιάν της μέσα· ἡ σφραγὶς τὴν ὅποιαν ἀφῆκεν ἐπάνω της ἡ ζωή της ἡ ἀτιμος, ἐξαλείφεται δλίγον κατ’ ὅλιγον, θὰ ἐξαληφθῇ ἢ ὁ διοσχερῆς μόνον εἰς τὴν τελευταίαν σελίδαν τῆς ιστορίας της. Εἴν’ ἀληθὲς δτὶ ἀντὶ τοῦ Μιριέλ, ἀπήντησεν εἰς τὸν δρόμον της τὸν Νιεχλιγούδωφ καὶ ὅτι, μ’ ὅλους τοὺς καλούς του σκοπούς, ὁ Νιεχλιγούδωφ εἶνε χαρακτὴρ ἀσθενῆς. ‘Ο Οὐγγὼ μᾶς ἀνεβίβεσεν ὑπὲρ τὴν πραγματικότητα, ὃ δὲ Γολστόν μᾶς ἐπαναφέρει πρὸς αὐτήν· δὲν πρέπει ἐκ τούτου νὰ συμπεράνω μὲν, δτὶ ἡ τέχνη τοῦ Τολστόν εἶνε χνωτέρχ τῇ; τέχνης τοῦ Οὐγγώ, ἀλλὰ πρέπει νὰ συμπεράνωμεν δτὶ εἶνε τέχνη δικροτεική.

III.

Δὲν εἶνε μικροτέρχ ἡ δικροτρὰ καὶ εἰς τὰς θεμελιώδεις, περὶ τῆς ζωῆς καὶ τῆς κοινωνίας, ἰδέας τῶν δύο συγγραφέων.

Οὐχὶ ἀπαξὲ ἐπέκριναν τὸν Οὐγγὼν ἐπὶ ἀλλαγῇ πεποιθήτεων μέχρι τοῦ 1830 ἥτο νομιμόφρων, ἀπὸ τοῦ 1839 μέχρι τοῦ 1848—Ορλεκνιστής, ἐν τέλει δὲ-δημοκρατικός.

‘Υπὸ μίαν μόνον ἔποψιν οὐδέποτε μετεβλήθη. Ἐπίστευε πάντοτε εἰς τὴν πρόσδον, πάντοτε ἡλπίζειν εἰς τὸ ἔργον τῆς ἀνθρωπίνου δικαιοίας.

‘Η πρὸς τὴν πρόσδον πίστις του οὐδόλως ἐξηγήνητε κατὰ τὸ 1862, ὅπόταν ἐκδίδων τοὺς «Ἀθλίους». ἀπεκάλυπτε δι’ αὐτῶν τὰς ἐλλείψεις δλαχ καὶ τὰς πληγὰς τῆς συγχρόνου κοινωνίας. Καὶ τὰς ἀπεκάλυπτε, διότι τὰς ἐθεώρει θεραπευσίμους, διότι ἐπίστευεν δτὶ ἡ θεραπείχ των ἐπέκειτο. ‘Η κρητικὴ αἰσιοδοξία του οὐδέποτε ἥτο θετικωτέρα καὶ μᾶλλον εὔπιστος, παρὰ εἰς τὴν ἐποχὴν αὐτήν. Ανωτέρω χνερέρχεται τὰς γραμμάς. «“Ἐως δτου, χάρις εἰς τοὺς νόμους καὶ τὰ ἥθη, θὰ ὑφίσταται ἡ κοινωνικὴ κατάρχ...» “Ἐως δτου θὰ μπάργουν ἄνδρες, γυναῖκες, παιδία, δποῦ ἡ χνάγη τυραννεῖ καὶ ἐκμηδενίζεται. ‘Αλλὰ θὰ λείψῃ καρμίαν φοράν αὐτό; ‘Ο Οὐγγὼ ἥτο περὶ αὐτοῦ πεπεισμένος καὶ εἰκοσάκις τὸ ἐπανέλαβεν εἰς τὸ βιβλίον του.

‘Αλλὰ πῶς τὴν ἐννοεῖ λατπὸν τὴν πρόδνον;

Μᾶς λέγει εἰς τοὺς «Ἀθλίους». ‘Αντικκτατήτετε τὸ ἡμίφως διὰ τῆς αὐγῆς, τὴν νύκτα—διὰ τῆς ἡμέρας, τὸ σκότος—διὰ τοῦ φωτὸς—ίοὺς ἡ πρόσδοσις». Λέγει ἐπίσης: «ἐξαφνίστε τὸν λάκκον—χρήσειχ· κατατρέφετε τὸν χσπάλακα—ἔγκλημα... “Ἄς συνοφίσωμεν δι’ ὀλίγων δ, τι ἐγράψχμεν ὁ μοναδικὸς κοινωνικὸς κίνδυνος—εἶνε τὸ σκότος». Καὶ ἐπιλέγει: «Νυκτερὶς καρμίκ δὲν ἀνθίστασαι πρὸ τοῦ φωτὸς τῆς αὐγῆς. Φωτίσατε τὴν κοινωνίαν ἐκ τῶν κατώ·» καὶ τοῦτο θὰ ἥτο σχεδὸν κατατηπτόν, ἐὰν εἰς τὴν ίδιαν αὐτὴν σελίδαν δὲν ἀπεκάλει τὸ πανεπιστήμειον asinariūm καὶ τὰ γυμνάσια—«δστρεδστρακα.

«Μεταξὺ τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ ἀστέρος θὰ ἐπέλθῃ ἄρμονία.» Τίδος οἱ λόγοι του εἰς στιγμὰς καθ' ἃς ἐκπληροῦ τὴν ἀποστολήν του ὡς φιλοσόφου, ὅπόταν λύει τὸ κοινωνικὸν πρόβλημα καί, καθὼς ὁ Ἰδιος ἐκφράζεται, «στηθοσκοπεῖ τὸν πολιτισμόν.

‘Ημεῖς ἡμποροῦμεν νὰ δρίσωμεν τὴν πρόδοδον οὕτως ὥπως τὴν ἐννοοῦσεν δὲ Οὐγγώ, καὶ πιθανὸν δὲ δρισμός του, διόπου εἰς τὰς ἀρχὰς μᾶς ἐφαίνετο τόσον ἀστροφής, νὰ μᾶς φανῇ τούναντίον ἀκριβέστατος. Υπὸ πλησμονὴν ἐκκωφωτικῶν περιόδων καὶ εἰκόνων πομπωδῶν ίδου τί κρύπτεται ἵστα πολιτικὰ δίκαιωματα, καθολικὴ ψηφοφορία, ἐλευθερία ἰδέας καὶ τύπου, ἀλλὰ κυρίως—καθολική, λαϊκή καὶ ὑποχρεωτικὴ ἐκπαίδευσις. Τούτου γενομένου, τὰ λοιπὰ ἐπονται· οἱ ἀνθρώποι θὰ γίνουν ἐνάρετοι μῆσος δὲν θὰ διαιρῇ τὰς τάξεις οὔτε θὰ ὑπάρχουν πτωχοὶ ἢ ἐγκληματίαι. Δὲν θὰ ὑπάρχῃ φόδος του λοιποῦ, καθὼς σήμερον, κατακτήσεων, ἐπιδρομῶν, καταχρήσεων. Θὰ λέψῃ δὲ φόδος τῆς πείνης, τῶν ἐκμεταλλεύσεων, τῆς διαφθορῆς διόπου προκαλεῖ δὲ πελπισμὸς, τῆς ἀνάγκης διὰ τὴν ἔλλειψιν ἐργασίας καὶ τῆς λαικοτόρμου καὶ τοῦ ξέφους καὶ τῶν μαχῶν καὶ δλων τῶν τυχαίων ληστειῶν μέσα εἰς τὸ δάσος τῶν περιπτώσεων. Θὰ ἡδύναμεθα σχεδὸν νὰ εἴπωμεν, γεγονότα τυχαῖα δὲν θὰ ὑπάρχουν πλέον.

“Ολοι θὰ εἰν’ εὐτυχεῖς.

Μία σκέψις μᾶς συγχίζει δλίγον· ἐκεῖνο διόπου ἐπεθύμει καὶ ἀπήτει δὲ Οὐγγώ εἰς τὰ 1862, ἢ Γαλλία τὸ κατέχει τώρα· καὶ δσον καὶ δὲν εἴμεθα πεπεισμένοι εἰς τὴν σπουδαιότητα τῶν κοινωνικῶν μεταρρυθμίσεων, τῶν συντελεσθεισῶν κατὰ τὸ τελευταῖον τρίτον τοῦ XIX αἰώνος ἀναγκαζόμεθα νὰ εἴπωμεν δτι αὕται δὲν ἔξερρίζωσαν τὸ ἐγκλημα καὶ τὰ δεινά, δτι ὑπάρχουν ἀκόμη «ἄθλιοι» καὶ δτι δὲ Οὐγγώ ἔβιασθη πολὺ νὰ κηρύξῃ τὴν προσέγγισιν τῆς «καθολικῆς εὐημερίας.

Τίς δῆμος θὰ εἴχε τὴν δύναμιν νὰ τὸν εἰρωνευθῇ τὸν ποιητὴν αὐτὸν τοῦ XIX αἰώνος, αὐτὸν τὸν γέροντα τὸν κρύπτοντα μέσα του δλον τὸν οἰστρον καὶ τὴν πίστιν τῆς νεότητος; ‘Ο Οὐγγώ ήτο ποιητὴς δράσεως καί, δπ’ αὐτὴν τὴν ἐποψίαν συνεχίζει τὸν Κορνήλιον, τὸν ποιητὴν τῆς θελήσεως. Αὐτὸς συνέδεχλε καὶ συνήργει, δσον εἰνε δυνατὸν εἰς ποιητήν, εἰς τὴν ὑποστήριξιν καὶ ἐνθάρρυνσιν τῆς Γαλλίας, εἰς τὴν δρμὴν αὐτῆς, πρὸς ἓν ἰδανικόν, ἀναμφιβόλως, δχι τόσον ἐγγίζον, δσον ἐνόμιζε, οὐχ’ ήτον δῆμος βέβαιον καὶ ἀδιάσειστον.’

Πρὸς πραγματοποίησιν τῆς προόδου, δπως τὴν φαντάζεται, δὲ Οὐγγώ θεωρεῖ διέμιμον τὴν χρῆσιν μέτρων ἀποφασιστικῶν, ἔξηγει δῆμος δτι εἶνε, δπωσερεῖ δηπότε δπέρ τῆς ἡρέμου τελειοποιήσεως, δπέρ τῆς βαθμιαίας προόδου. Ο Οὐγγώ ἀνηκειν εἰς τὴν γενεάν, ḥν ἔξεθρεψαν τὰ μαθήματα καὶ τὰ παραδείγματα τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως. Ήμεῖς δὲν θὰ ἐξετάσωμεν ἀν εἴχε δίκαιον δχι ἐνθάρρυνων τὸν παρισινὸν ὄχλον εἰς στάσιν μὲ τὴν ὑπόμνησιν προγενεστε-

ρων του στάσεων, περιοριζόμεθα μόνον νὰ παρκτηρήσωμεν διὰ περὶ τὸ ἐν τέταρτον τοῦ ἔργου του ἀφιέρωσεν εἰς τοὺς στάσικας τῆς ἡνὸς Ἰουνίου τοῦ 1832 καὶ εἰς τὴν ἴστορίαν αὐτῶν.

Ο Τολστόν μᾶς ἐξεικόνισε τοὺς ρώσους μηδενιστὰς μὲ διλγώτερον καλλιευτικὰ χρώματα. Ἐνῷ σὲ συγκινοῦν, εἶναι ταυτοχρόνως καὶ γελοῖον τοιοῦτος εἶναι ὁ ἀδελφὸς τοῦ Λιέβιν εἰς τὴν «Ἀνναν Καρένιν», τοικύνη εἶναι εἰς τὴν «Ἀνάστασιν» ἡ «μικρὴ, ἀδύνατη, κιτρινωπή Βέρα Μπογοδούχοφσκαγιά» καὶ οἱ συνδεσμῶται τῆς. Τοὺς ἀγχπάδες διὲ τὴν ἀφοσίωσίν των εἰς ἔργον, ὅποιο τὸ ομίζουν δίκαιον, διὲ τὴν πρὸς τοὺς μικροὺς καὶ ἀδυνάτους ἀγάπην των, πρὸς τοὺς ταπεινωμένους καὶ ἀδικημένους» διὲ τὴν αὐτοχπάρηνησίν των, ἀλλ' αἱ συγκλητικαὶ αὐτῶν φιλονεικίαι. τὰ αἰώνια ρητὰ ἀπὸ τὸν Κάρλον Νέρεξ, ἡ αὐτοπεποθησίς των, κινοῦν τὸ μειδίαμά του. Ήρθε διλίγου τὸν ἔκκλιναν νὰ μειδιᾷ αἱ θεωρίαι των, διότι, πᾶσα θεωρία, πᾶσα ἀπόπειρα πρὸς ἐπανόρθωσιν τῆς ἀδικίας καὶ τῆς σκληρότητος ἐν τῷ βίῳ τοῦ ἐφαίνετο ἀνωφελής διότι ἐν αὐτῷ ὑπῆρχεν ἀτελεύτητος ἀπαισιοδοξία τῆς ρωσικῆς ψυχῆς, καὶ μόνον ἐπειθύμει τὴν αἰώνιον ἡρεμίκιν τοῦ τάφου. Τώρα δὲ μειδιᾷ εἰς τὰς θεωρίας των, διότι αὐτὸς ὁ Ἰδιος ἔχει τοιαύτην, ἢν θεωρεῖ ἀσυγκρίτως ὑψηλοτέραν ἔλων τῶν ἄλλων.

Αλλὰ ὁ ἀπαιτιοδοξος τῆς χθὲς ἀναγνωρίζεται ἀκόμη εἰς τὸν σημερινὸν δογματιστὴν καὶ τὸ τοῦ μέλλοντος ὄντερὸν του εἰς σχεδὸν ἐκ δικιμέτρου ἀντίθετον ἐκείνου, ὅποιο ἐλκύει τὸν Β. Ούγγρο. Ο τελευταῖος ἐπειθύμει ν' ἀνυψώσῃ τὴν πτωχὴν τάξιν εἰς τὸ αὐτὸς ἐπίπεδον μὲ τὰς τάξεις τῆς πλουσίας καὶ πολιτισμένας καὶ νὰ μετατρέψῃ τὸν πένητα εἰς ἀστόν καὶ πολίτην. Ο Τολστόν συμβουλεύει τοὺς πλουσίους νὰ μοιράσουν τὰς ὑπάρχοντά των, τοὺς δὲ μορφωμένους νὰ κλείσουν τὰ βιβλία, νὰ πλησιάσουν τὸν χωρικὸν καὶ νὰ ζήσουν μὲ τὴν ζωὴν ἐκείνου.

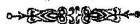
Μᾶς συμβουλεύει «νὰ γίνωμεν ἀπλοῖ», νὰ σταματήσωμεν τὰς προσδόους τοῦ πολιτισμοῦ ἐκείνου, ὃν δὲ Ούγγρος μᾶς διέταξτε νὰ φυλάξτωμεν καὶ ν' ἀναπτύσσωμεν, νὰ ἐνεργῶμεν κατ' αὐτοῦ, νὰ τὸν ἀποσπάσωμεν ἀπὸ μέσα μας καὶ νὰ τείνωμεν πρὸς τὴν φύσιν, εἰς τὴν ἀργικὴν ζωὴν, ἡ ὅποια τοῦ παρουσιάζεται ὡς ἐν εἰδος ἀγροτικῆς, εἰδυλλιακῆς κοινοκτηματύης. Εκ τούτου φάνεται διὰ αἱ φαντασιοκοπίαι τοῦ Ούγγρου διέφερον ἀπὸ τὰς ἰδικάς του.

IV.

Κατ' οὐτίαν δῆμως τὶ σημαίνει διὰ αἱ ιδέαι των διαφέρουν, χρεῖ τοὺς ζωγονεῖ ὁ αὐτὸς πόθος τῆς δικαιοσύνης καὶ ὁ αὐτὸς οἴκτος; Τὶ σημαίνει διὰ δὲ μὲν εἶναι ρεκλιστής, ὁ δὲ ρωμανικός, ἵνα χαρότεροι γνωρίζουν νὰ συγκινοῦν.

Ἐν ἐνὶ λόγῳ τί μᾶς ἐνδικφέρει ἐκεῖνο ποῦ τοὺς χωρίζει, ἀφοῦ συναντῶνται εἰς τὰς ὑψηλοτέρας ἐκδηλώσεις τοῦ πνεύματός των;

”Οχι, δ Τολστόη δὲν ἐπερίμεινε τὴν «Ἀνάστασιν διὰ νὰ γείνῃ ὅπως δ Οὐγγά, καλλιτέχνης καὶ ὑπεασπιστής ὅλων τῶν ἀποκλήρων.

ΟΙ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΑΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΤΕΧΝΗΝ

(*Αποσπάσματα ἀπὸ τὴν μελέτη τοῦ Ἐνρίκου Φέορι*).

Ἐως πρὸ δλίγων ἀκόμη χρόνων, ή ἐγκληματολογικὴ ἐπιστήμη εἶχε παραμελήσει τὴν περιττήρητι καὶ τὴν μελέτη τῆς ἀνθρωπίνης ἐγκληματικῆς φύσεως γιαν νὰ συγκεντρώσῃ ὅλη τὴν συλλογιστικὴν προσοχὴν της ἐπάνω στὸ φυνερωμένο ἐγκληματικὸν αναλύοντας αὐτό, ὅχι ως ἔνα ἐπεισόδιον καὶ ζωντανὸν δείκτη τῆς ζωῆς, ἀλλὰ μονάχη ως «παράβασι τοῦ νόμου». στὴν ἐπιφύνειά του τὴν ψυχρῶν νομικήν, χωρὶς ν' ἀναζητήσῃ στὸ παθολογικὸν στρῶμα τοῦ ἀτομικοῦ καὶ κοινωνικοῦ ἐκφυλισμοῦ τίς βαθειές θρεπτικές ρίζες.

Μόνη ή τέχνη, γιατὶ στέκεται στὴν πραγματικότητα πλειὸν σιμά, καὶ ἀπὸ ἐκείνην ἀμεσώτερα ὑποβάλλεται, ἥταν πρωτιστένον νὰ ἐκτελέσῃ—εἴτε στὴν συγκινητικὴν ρητορείαν τῶν Δικαστηρίων εἴτε στὴν παθητικὴν ἀναπαράστασι τοῦ μυθιστορήματος ή τοῦ δράματος—τὴν ἀνθρώπινην ἀνάλυσι τοῦ ἐγκληματος στὸν ἐγκληματικὸν προτρέχοντας ἔτσι, περσότερο στὸ ψυχολογικὸν μέρος καὶ καποτε μὲ τὴν διαυγῆν διορατικότητα τῆς ἰδιοφυτάς, τὴν τελευταίαν καὶ νέα ἐπιστημονικὴν φάσιν, ποῦ στὴν Ἱταλίᾳ, ἀπὸ ὅχι περσότερο τῶν εἴκοσι χρόνων, ἐσημείωσε τὴν ἀρχὴν τῆς δργανικῆς καὶ ψυχικῆς περιγραφῆς τοῦ ἀνθρώπου ἐγκληματίου. μὲ τὰ ἔργα τοῦ Καΐσαρος Λομπρόζο καὶ τῆς θετικῆς ἐγκληματολογικῆς σχολῆς: Καὶ εἶνε ἀκριβῶς σκοπὸς τοῦ δοκιμίου αὐτοῦ νὰ ἴδῃ κανεὶς ἂν καὶ πῶς—σὲ μερικοὺς ἀπὸ τοὺς πλέον διαφημισθέντας καὶ ἰδιοφυεῖς τύπους τῆς ἐγκληματιῶν—ἥ τέχνη κατώρθωσε μὲ τὴν περιγραφικὴν γοντεία της ή νὰ προδιαγράψῃ ή νὰ ἀκολουθήσῃ, μὲ πιστὴ δικίσθησι τοῦ ἀληθοῦς, τὰ συμπεράσματα ποῦ μόλις ἀπὸ δλίγο χρόνο μὲ κόπο ἀπεστάλαξεν ἥ ἐπιστήμη, στὴν ἀνθρωπολογικὴν μελέτη τῶν ἐγκλημάτων καὶ τῶν ἐγκληματιῶν.

*
**

Τώρα γιὰ μιάν ἀναπεραγωγή, ὅχι φυνταστικὴ ή κατὰ συθήκην, ἀλλ' ἀληθινὴ καὶ θετικὴ τοῦ ἐγκληματικοῦ κόσμου, η νέα ἐπιστήμη ὡρισε ἔνα βάσιμο